

Տերոյնցի, Միսաբեանի պէս երևելի Հայերու խմորովը շինուած, իւր ամբողջ կեանքին մէջ ուրիշ բան չէ մտածած, բայց միայն իւր հէգ ազգին մտաւորական յառաջդիմութիւնը: Ինք զինքն երկու կէտի բաժնած, Սեւեան, իւր մէկ կէտովը՝ իբրեւ բժիշկ, կէս դար շարունակ, նկրտած է, տառապեալ մարդկութեան ցաւերն իւրովսանն ամբելու, եւ միւս կէտովը՝ իբրեւ մատենագիր, գրեթէ 60 տարիէն աւելի, հայ լեզուն ուսումնասիրած եւ հայ գրագիտութեան ժիր մշակ հանդիսացած է, արդեօք այս երկու կէտերն իրենց կիսադարեան կեանքին մէջ չունին ուրիշ աշխատութիւններ մեզ անծանօթ, պահուած ու դիպուած:

Սեւեան Փաշա իւր բարձր կարողութիւնները, իւր խոր հմտութիւնն եւ բժշկական ճարտարութիւնը միշտ խոնարհութեամբ, համեստ եւ անշուկ լուծեամբ ծածկած՝ փայլած ու բարձրացած է, ոչ թէ ի ձայն փողոյ եւ ի ձայն թմբկի, այլ անկեղծ ուսումնասիրութեամբ եւ յարատեւ աշխատութեամբ, որչափ օրինակելի է այսպիսի անձնաւորութիւն մը, որչափ գնահատելի են այսպիսի գիտնականները:

Երիտասարդ բժիշկներ, նորահաս գրիչներ, հետեւող ըլլալու ենք այսպիսիներու. վախնալու ենք սնապարծ շաղիպղիութենէ, վախնալու ենք յաւակնոտ անձնագովութիւններէ, սկզբնական գիտութեամբ Շամիրամեան պարտէզներ շինելու ելլելու չենք. բարձր գիրքերու շուտով հասնելու պատիր եռանդն ունենալու չենք. աշխատելու ենք միշտ եւ Սեւեանի պէս համեստ ու փոքր քայլերով ընթանալու ենք, որովհետեւ,

Les grandes situations, sont comme toutes les hauteurs: les chemins sinueux y mènent plus sûrement que les routes droites.

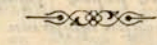
« Բարձր գիրքերը բարձր գիրքերն են նմանին. օճապոյտը ճամբաներով աւելի հանգիստ հոն կ'ելլեցո՞ւն, քան ուղիղ ճամբով: »

Վալթուռի այս նշանաւոր խօսքը մեզ նշանաբան առնելով, կը մտղթեմ որ Սեւեան Փաշա՝ հայ բժշկութեան եւ հայ գրականութեան այդ բազմաշխատ վաստակաւոր ծերունին, ապրի՛ դեռ շատ տարիներ, ապրի՛, գրելու համար. ապրի՛, հայ բժշկական նոր սերունդին օրինակ ըլլալու եւ հայ բժշկական ազգատ մատենագրութեան պատուաբեր երկեր ընձեռելու:

Այս նշանաւոր բժշկիս կենսագրութիւնն, ի պատիւ անոր յիմնամեայ գործունէութեան՝ այսօր համառօտիւ գծելով, չեմ վարանիր ներ-

կայացընել նաեւ անոր անցեալ տարւան լուսանկարը, զոր ինքն իսկ պատիւ բրաւ ձօնել ինձ վերջերս:

Քերտ, 1. Յունիս 1899:
Տորթ՝ ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐՈՒՍՄԱՆՍ

Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Խ Ի Կ Ա Ր Ե Ի Ի Ի Ի Մ Ա Ս Տ Ո Թ Ի Ի Ն

(Շարունակութիւն)

Արդէն այն պարագայն որ Խիկար մէկ կողմանէ Տովբիթայ գրոց՝ միւս կողմանէ Եսովպայ վարուց հետ կապ ունէր, ինչպէս տեսանք, ապացոյց է որ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է ընդհանուր գրականութեան վրայ: Յատկապէս Եսովպայ առթիւ յիշեցինք որ Խիկարի զբոյցը Պղանուդէսէն շատ յառաջ յունական գրականութեան մէջ մտած ըլլալու է: Այս կէտիս համար յայտնի ապացոյցներ կան, այնպիսի յիշատակութիւններ՝ որ սպասուածէն ալ աւելի խորագոյն հնութեան կը տանին զմեզ: Արդէն Մայսնէր ամփոփ կերպով յիշատակած էր Վղեմայ Աղեքսանդրացոյ («Օթայց» Ա. 69) այն յիշատակութիւնն՝ որ կ'ըսէ թէ Գեմնիլիոսն իւր իմաստութիւնն Բաբելոնացիներէ քաղած է է եւ «Անիլի-ի-ի-ն-ը» կամ արձանը (τῆν Ἀχιχάρου στήλην) թարգմանած: Մտարեոն (ԺՁ. 762) կը յիշէ բողբոջի «մարգարէ» մը «Առայելարոս» (Ἀχαιχάρου) անուն, իսկ Գիոգենէս Լայերտացի իւր փիլիսոփայից վարուց մէջ (Ե, գլ. 50) մինչեւ անգամ Թէսփրաստի Լեապացոյ մէկ երկասիրութեանն անունը Ἀχιχάρου կ'ըսէ: Վերջապէս ի Տրիէր գտնուած հին միւսէսի վրայ ալ կը տեսնուի իմաստուն մը ձեռքը գրութեան գալարով, որուն անունը Acicarus կը կարդացուի: Եթէ մտադրութեամբ փնտռուի Խիկարայ զբոյցին մէջ հիւսուած առածներէն ու խրատներէն ալ կրնան գտնուիլ հնութեան մէջ, ինչպէս մէկ երկու կտոր պիտի յիշենք յետոյ:

Այսչափն ալ կը բաւէր ցուցընելու որ Խիկար շատ կանուխ ծանօթացած է Յունաց: Ի մասնաւորի Վղեմայ Աղեքսանդրացոյ խօսքը շատ կարեւոր է, վասն զի կարծես կրնայ ցուցընել թէ ինչ ճամբով եղած է այս անցքն դէպ ի Յունաստան: Հարբիս մինչեւ անգամ յատուկ գլուխ մը նուիրած է այս կէտին: Գծբախտաբար խօսքը մթին է, եւ պէտք է սրբագրութիւններ ընել՝ պայծառ իմաստ մը հասնելու համար: Վղեմէս ծաղրելով Յունաց փիլիսոփայից մեծամտութիւնը՝ ի միջի այլոց կը յիշէ Գեմնիլիոսն. որ կը պարծէր Բաբելոն, Պարսկաստան եւ Եգիպտոս գացած ըլլա-

1 Տես Meissner ի ZDMG, 1894, էջ 196: Տրիէրի, Նկարը՝ Antike Denkmäler des archeol. Instit. I., 57 ff. ու զիջ ընթերցումն գտած՝ Studemund, Archeol. Jahrb. V., 4 ff., որ եղծուած ասուերը լրացուցայտապէս [Aeljeiar[us].
2 Հարբիս՝ էջ 1թ.—10Գ: